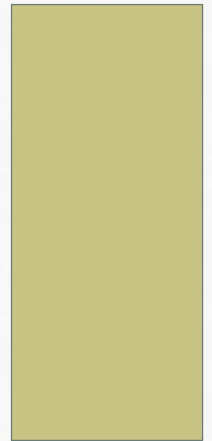

POLITYKA SPOŁECZNA I SYSTEM UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

DR KAROLINA STOPKA

UBEZPIECZENIE WYPADKOWE

Podstawa prawna:

1. ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (t. j. Dz. U. z 2009 r., Nr 167, poz. 1322 z późn. zm.), dalej: ustawa wypadkowa,
2. rozp. RM z dnia 1 lipca 2009 r. w sprawie ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy,
3. rozp. RM z 30 czerwca 2009 r. w sprawie chorób zawodowych,
4. Kodeks pracy (art. 234 - art. 237¹).

ZAKRES PRZEDMIOTOWY (art. 6)

Ubezpieczenie wypadkowe obejmuje:

1. świadczenia o charakterze socjalnym oraz
2. świadczenia o charakterze odszkodowawczym.

ZAKRES PRZEDMIOTOWY (c.d.)

Świadczenia o charakterze socjalnym:

- zasiłek chorobowy,
- świadczenie rehabilitacyjne,
- zasiłek wyrównawczy,
- renta z tytułu niezdolności do pracy,
- renta szkoleniowa,
- renta rodzinna,
- dodatki do rent.

ZAKRES PRZEDMIOTOWY

(c.d.)

Świadczenia o charakterze odszkodowawczym:

- jednorazowe odszkodowanie dla ubezpieczonego,
- jednorazowe odszkodowanie dla członków rodziny zmarłego ubezpieczonego lub rencisty uprawnionego do renty wypadkowej.

CECHY UBEZPIECZENIA WYPADKOWEGO

1. Przedmiot ochrony (ryzyka) – ochrona skutków:

- wypadku przy pracy,
- choroby zawodowej,
- wypadku zrównanego z wypadkiem przy pracy

- w zakresie:

- czasowej niezdolności do pracy,
- bardziej trwałej niezdolności do pracy,
- niezdolności do samodzielnej egzystencji,
- utraty żywiciela rodziny.

CECHY UBEZPIECZENIA WYPADKOWEGO

Ubezpieczenie wypadkowe nie obejmuje
ochroną skutków:

1. wypadków w drodze do pracy i z pracy
oraz
2. tzw. chorób pracowniczych.

CECHY UBEZPIECZENIA WYPADKOWEGO

tzw. **choroba pracownicza** (parazawodowa, pozazawodowa) - choroba nie wymieniona w wykazie chorób zawodowych, spowodowana szkodliwymi warunkami pracy lub sposobem jej wykonywania.

CECHY UBEZPIECZENIA WYPADKOWEGO

- kategoria prawna (np. art. 227 § 1 k.p i art. 236 k.p.),
- przepisy prawa pracy i ubezpieczeń społecznych nie regulują zasad odpowiedzialności pracodawcy za te choroby (SN: odpowiedzialność na zasadach prawa cywilnego, tj. art. 415 k.c. i 435 k.c.).

CECHY UBEZPIECZENIA WYPADKOWEGO

- świadczenia przysługują na zasadzie ryzyka zawodowego,
- wysokość świadczeń nie podlega miarkowaniu stosowanie do stopnia przyczynienia się poszkodowanego do wypadku przy pracy,

CECHY UBEZPIECZENIA WYPADKOWEGO

- świadczenia przysługują w zasadzie niezależnie od winy poszkodowanego – wyjątki art. 21 ust. 1 – 3.
- świadczenia mogą zostać uzupełnione tzw. odszkodowaniem uzupełniającym na podstawie przepisów prawa cywilnego.

CECHY UBEZPIECZENIA WYPADKOWEGO

- świadczenia mogą zostać uzupełnione tzw. odszkodowaniem uzupełniającym na podstawie przepisów prawa cywilnego.

CECHY UBEZPIECZENIA WYPADKOWEGO

Składka na ubezpieczenie wypadkowe

- stopa procentowa składki na ubezpieczenie wypadkowe wynosi 0,40% do 8,12% podstawy wymiaru;
- ustalana przez ZUS na okres od 1 kwietnia do 31 marca roku następnego,
- opłacana przez płatnika z jego środków.

WYPADEK PRZY PRACY

Wypadek przy pracy – rodzaje

- a) pracowniczy (art. 3 ust. 1),
- b) niepracowniczy (art. 3 ust. 3),
- c) wypadek śmiertelny, zbiorowy i ciężki (art. 3 ust. 4 – 6 w zw. z art. 30 ust. 2).

WYPADEK PRZY PRACY

Elementy konstrukcyjne definicji wypadku przy pracy:

- nagłe zdarzenie,
- przyczyna zewnętrzna,
- uraz lub śmierć,
- związek z pracą.

WYPADEK PRZY PRACY

Nagle zdarzenie

- niespodziewane, nieoczekiwane doznanie urazu lub śmierci,
- nagłość musi dotyczyć samego zdarzenia, a nie skutku - urazu lub śmierci,

WYPADEK PRZY PRACY

Nagłe zdarzenie c.d.

w orzecznictwie: zdarzenie, które trwa nie dłużej niż jedną dniówkę roboczą.

WYPADEK PRZY PRACY

Przyczyna zewnętrzna

- zjawisko pochodzące ze świata zewnętrznego, nie tkwiące w organizmie ubezpieczonego i nie wynikające z jego właściwości,

np. zjawisko natury mechanicznej (uderzenie, zgniecenie), natury chemicznej lub termicznej, społecznej, organizacyjnej – stres psychiczny),

WYPADEK PRZY PRACY

Przyczyna zewnętrzna c.d.

- wymóg zewnętrzności przyczyny wypadku przy pracy nie oznacza jednak, że ma ona być wyłączną przyczyną,

WYPADEK PRZY PRACY

Przyczyna zewnętrzna c.d.

- zewnętrzność istnieje nawet wtedy gdy przyczyna jest wynikiem zawinionego, sprowokowanego zachowania poszkodowanego

WYPADEK PRZY PRACY

Uraz lub śmierć

„uraz” - uszkodzenie tkanek ciała lub narządów
człowieka wskutek działania czynnika
zewnątrznego (art. 2 pkt 13 por. art. 3 ust. 5),

WYPADEK PRZY PRACY

Uraz c.d.

- wbrew literalnemu brzmieniu „**uraz**” oznacza nie tylko zmiany anatomiczne (złamanie ręki, przecięcie tkanki) ale również zmiany czynnościowe w stanie zdrowia (np. uraz psychiczny, długotrwałą chorobę itp.) – por. art. 3 ust. 5.

WYPADEK PRZY PRACY

Związek z pracą

- związek normatywny (art. 3 ust. 1 pkt. 1-3),
- miejscowy, czasowy, funkcjonalny (SN),
- uraz lub śmierć mogą być spowodowane zdarzeniem obcym procesowi pracy, np. uderzenie pioruna.

WYPADEK PRZY PRACY

Ustalanie okoliczności i przyczyn wypadku pracowników:

- k.p. (Dział X, rozdział VII, art. 234 i n.) oraz
- rozporządzenie RM z dnia 1 lipca 2009 r. w sprawie ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy, Dz. U. Nr 105, 870 z późn. zm.).

WYPADEK PRZY PRACY

- doznanie urazu lub śmierć stwierdza **lekarz**;
- okoliczności i przyczyny wypadku ustala powoływany przez pracodawcę dwuosobowy **zespół powypadkowy**;
- zespół powypadkowy sporządza „**protokół powypadkowy**”; który zatwierdza pracodawca.

WYPADEK PRZY PRACY

Ustalanie okoliczności i przyczyn wypadku niepracowniczego:

- rozp. MPiPS z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie trybu uznawania zdarzenia powstałego w okresie ubezpieczenia wypadkowego za wypadek przy pracy, kwalifikacji prawnej zdarzenia, wzoru karty wypadku i terminu jej sporządzenia (Dz.U. Nr 236, poz. 1992 z późn. zm.).
- podmiot upoważniony (art. 5 ust. 1) **w karcie wypadku.**

CHOROBA ZAWODOWA (ART. 235¹ K.P.)

- choroba, wymieniona w wykazie chorób zawodowych,
- spowodowana działaniem czynników szkodliwych dla zdrowia występujących w środowisku pracy albo w związku ze sposobem wykonywania pracy, zwanych "narażeniem zawodowym".

CHOROBA ZAWODOWA

c.d.

- zamknięty katalog chorób zawodowych (np. gorączka metaliczna, pylica płuc, astma oskrzelowa, ostre reakcje alergiczne,

CHOROBA ZAWODOWA

Tryb rozpoznawania i zgłaszania:

- podejrzenie choroby zawodowej – zgłoszenie do powiatowego inspektora sanitarnego i państwowego inspektora pracy ,
- **orzeczenie o rozpoznaniu** choroby zawodowej lub braku podstaw do jej rozpoznania – jednostka orzecznicza I i II stopnia,
- **decyzja o stwierdzeniu** choroby zawodowej lub jej braku – powiatowy inspektor sanitarny.

SYTUACJE ZRÓWNANE Z WYPADKIEM PRZY PRACY (ART. 3 UST. 2)

Wypadek, któremu pracownik uległ:

- 1) w czasie podróży służbowej w okolicznościach innych niż określone w ust. 1, chyba że wypadek spowodowany został postępowaniem pracownika, które nie pozostaje w związku z wykonywaniem powierzonych mu zadań;

SYTUACJE ZRÓWNANE Z WYPADKIEM PRZY PRACY (ART. 3 UST. 2)

- 2) podczas szkolenia w zakresie powszechnej samoobrony;
- 3) przy wykonywaniu zadań zleconych przez działające u pracodawcy organizacje związkowe.

SYTUACJE ZRÓWNANE Z WYPADKIEM PRZY PRACY (ART. 3 UST. 2)

Wypadek w czasie podróży służbowej

- ochrona okoliczności należących do sfery prywatnych spraw pracownika pozostających w związku z podróżą służbową (np. spożywanie posiłków, przygotowywanie się do snu, mycie),

SYTUACJE ZRÓWNANE Z WYPADKIEM PRZY PRACY (ART. 3 UST. 2)

c.d.

Wypadek w czasie podróży służbowej

- ochrona od momentu opuszczenia miejsca, z którego rozpoczyna się podróż do momentu powrotu do wyznaczonego przez pracodawcę,
- wyłączenie ochrony: przerwy, w czasie których pracownik podejmuje czynności zrywające związek z wykonywaną podróżą (przerwy istotne).

WYŁĄCZENIE PRAWA DO ŚWIADCZEŃ (ART. 21)

Świadczenia z ubezpieczenia wypadkowego nie przysługują **ubezpieczonemu**:

- 1) gdy wyłączną przyczyną wypadku było udowodnione naruszenie przez ubezpieczonego przepisów dotyczących ochrony życia i zdrowia, spowodowane przez niego umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa,

WYŁĄCZENIE PRAWA DO ŚWIADCZEŃ (ART. 21)

ubezpieczonemu:

2) który, będąc w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środków odurzających lub substancji psychotropowych, przyczynił się w znacznym stopniu do spowodowania wypadku,

WYŁĄCZENIE PRAWA DO ŚWIADCZEŃ (ART. 21)

ubezpieczonemu:

3) który odmówił poddania się badaniu niezbędnemu do ustalenia zawartości alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych lub poprzez inne zachowanie uniemożliwił jego przeprowadzenie, chyba że udowodni, że miały miejsce przyczyny, które uniemożliwiły poddanie się badaniu.

ODMOWA PRAWA DO ŚWIADCZEŃ (ART. 22)

- 1) nieprzedstawienie protokołu powypadkowego lub karty wypadku;
- 2) nieuznanie w protokole lub karcie zdarzenia za wypadek przy pracy w rozumieniu ustawy;
- 3) protokół lub karta zawierają stwierdzenia bezpodstawne.

ZBIEG PRAWA DO ŚWIADCZEŃ (ART. 24 – 26)

1. Zbieg uprawnień do świadczeń **krótkoterminowych** z ubezpieczenia chorobowego i wypadkowego – przysługuje świadczenie z ubezpieczenia wypadkowego.
2. Zbieg u jednej osoby prawa do **kilku rent** - wypłaca się rentę wyższą lub wybraną.
3. Zbieg uprawnień **do renty z tytułu niezdolności do pracy oraz emerytury** - renta powiększona o połowę emerytury albo emerytura powiększoną o połowę renty

UBEZPIECZENIE EMERYTALNE

Podstawy prawne:

- ustawa z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z FUS,
- ustawa z 21.11.2008 r. o emeryturach kapitałowych,
- ustawa z 19.12.2008 r. o emeryturach pomostowych,
- ustawa z 28.08.1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych,
- ustawa z 6.12.2013 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytur ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych.

PRZEDMIOT OCHRONY

dożycie wieku emerytalnego – rozumiane jako:

- a. domniemana niezdolność do pracy powstająca z chwilą przekroczenia określonego wieku lub

- a. prawo do życia bez pracy z chwilą przekroczenia określonego wieku.

WIEK EMERYTALNY - RODZAJE

1. powszechny wiek emerytalny oraz
2. niższy wiek emerytalny.

WIEK EMERYTALNY C.D.

Powszechny wiek emerytalny – dotyczy ogółu ubezpieczonych

- **67 lat** (kobiety urodzone po 30.09.1973 r.; mężczyźni urodzeni po 30 września 1953 r.),
- **od 60 lat – do 66 lat i 11 miesięcy** – kobiety urodzone po 31.12.1952 r. a przed 30.09.1973 r.,
- **od 65 lat i 5 miesięcy do 66 lat i 11 miesięcy** – mężczyźni urodzeni po 1.01.1949 r. do 30.09.1953 r.

WIEK EMERYTALNY C.D.

Niższy wiek emerytalny – wiek emerytalny dla ubezpieczonych wykonujących prace uciążliwe lub szkodliwe.

- pojęcie wygaszane,
- ubezpieczeni urodzeni **przed 1.01.1949** r. (art. 32 FUS) i po 31.12.1948 r., którzy spełnili warunki do nabycia emerytury w niższym wieku emerytalnym do dnia 31.08.2008 r.
- pozostali ubezpieczeni – emerytury pomostowe (art. 2 ust. 5, 4, 16, 21, 23, 35 i 36).

WIEK EMERYTALNY C.D.

Przesłanki ustalania wieku emerytalnego, w szczególności:

- biologiczne uwarunkowania procesu starzenia się,
- wydłużenie się życia ludzkiego,
- możliwość zabezpieczenie sytuacji bytowej jednostki,
- sytuacja na rynku pracy,
- koszt świadczeń.

ZAŁOŻENIA REFORMY EMERYTALNEJ

Oparcie systemu emerytalnego na **różnych źródłach finansowych (tzw. filarach)**, z jakich mają pochodzić świadczenia dla przyszłych emerytów.

Trzy filary:

- powszechny (tzw. I),
- kapitałowy (tzw. II),
- prywatny (tzw. III).

ZAŁOŻENIA REFORMY EMERYTALNEJ

tzw. I filar

- organizowany przez państwo,
- udział obowiązkowy,
- finansowany ze składek odprowadzanych do FUS zapisywanych na indywidualnym koncie i waloryzowanych, których suma stanowi podstawę obliczenia emerytury (I część emerytury bazowej).

ZAŁOŻENIA REFORMY EMERYTALNEJ

tzw. I filar c.d.

Metoda repartycyjna – bieżące składki źródłem finansowania świadczeń.

a. **wady:** uzależnia wysokość świadczenia od płaconych składek, zachęca do pracy na czarno, nie pobudza wzrostu gospodarczego.

b. **zalety:** bardziej odporna na inflację, zapewnia poczucie bezpieczeństwa socjalnego, niższe koszty utrzymania.

ZAŁOŻENIA REFORMY EMERYTALNEJ

Tzw. II filar

- obowiązkowy dla urodzonych po 31.12.1968 r.
- finansowany ze składek ubezpieczonego odprowadzanych do OFE, zamienianych na jednostki rozrachunkowe,
- środki zgromadzone w OFE po osiągnięciu wieku emerytalnego podstawą do ustalenia II części emerytury bazowej.

ZAŁOŻENIA REFORMY EMERYTALNEJ

Tzw. II filar c.d.

Metoda kapitałowa – finansowanie świadczeń (emerytury okresowej i dożywotniej) z realnych środków zgromadzonych przez ubezpieczonego w funduszu.

- a. **wady:** wysokie koszty utrzymania, brak odporności na inflację;
- b. **zalety:** odporny na niekorzystne tendencje demograficzne, dostarcza kapitału gospodarce,

ZAŁOŻENIA REFORMY EMERYTALNEJ

Emerytura bazowa (nie niższa od kwoty najniższej emerytury) = emerytura z FUS + emerytura kapitałowa

Gwarancja państwa wypłaty emerytury minimalnej - państwo ponosi ryzyko funkcjonowania całego systemu emerytalnego

ZAŁOŻENIA REFORMY EMERYTALNEJ

Tzw. filar III

- forma dobrowolnego doubezpieczenia się poprzez np.:
- wykupienie polisy ubezpieczenia na dożycie określonego wieku,
- indywidualne konta emerytalne,
- pracownicze programy emerytalne.

ZAŁOŻENIA REFORMY EMERYTALNEJ

Nowy system nie mógł objąć osób, którym w chwili wejścia w życie reformy brakowało do osiągnięcia wieku emerytalnego mniej niż 15 lat.

Z nowego systemu wyłączono ubezpieczonych urodzonych przed 1.01.1949 r.

ZAŁOŻENIA REFORMY EMERYTALNEJ

Nowym system objęto ubezpieczonych urodzonych po 31.12.1948 r.

- urodzeni po 31.12.1948 r. ale przed 1.01.1969 r. - dobrowolna decyzja czy cała składka będzie odprowadzana do ZUS-u, czy do ZUS-u i OFE,
- urodzeni po 31.12.1968 r. obowiązek odprowadzania składki emerytalnej do ZUS –u i OFE.

SYSTEM EMERYTALNY PO REFORMIE „GRUDNIOWEJ”

- **przekazywanie środków zgromadzonych w OFE do ZUS i Skarbu Państwa:**
- 3.02.2014 r. OFE umorzy 51,5% jednostek rozrachunkowych zapisanych na rachunku **każdego członka OFE** i przekaże do ZUS papiery wartościowe odpowiadające tej wartości,
- ZUS dokona ich podziału na mniejszą część kierowaną do FRD oraz część obejmującą wszystkie obligacje SP, po to aby finalnie nastąpiło umorzenie zobowiązania SP o wartości około 121 mld złotych.

SYSTEM EMERYTALNY PO REFORMIE „GRUDNIOWEJ”

Ograniczenie możliwości przekazywania składek do OFE

- od 1 lipca br. ustaje przekazywanie składek do OFE,
- ubezpieczony, który chce aby jego składki przekazywano nadal do OFE (2,92%) musi złożyć stosowne oświadczenie (1.04. – 31.07 br., ponownie dopiero w 2016 r.),
- brak oświadczenia – ubezpieczony członkiem OFE w zakresie 48,5% aktywów zgromadzonych do dnia 30 czerwca 2014 r.

SYSTEM EMERYTALNY PO REFORMIE „GRUDNIOWEJ”

Jedna emerytura w całości finansowana z FUS

- likwidacja dożywotnich emerytur kapitałowych,
- przejściowo pozostają **okresowe** emerytury kapitałowe, finansowane częściowo z środków OFE (stopniowo umarzanych i przekazywanych do ZUS na 10 lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego – ich wartości zostaną zaewidencjonowane na subkoncie ubezpieczonego wpływając tylko na wysokość emerytury).